

Pauruuso aa yanaa aavaa Korosii varuuyani reeravai

Hama Pauruusoono Korosii varuu gioonna kиаapuuya tauraa mmayaaya yoketaivaa kиаa mmuduu iya ausa hanigieeravai. Ivo kati Epesiisadiri varioo mmoori vareera vaidiyya Korosiira titooduu viravai. Korosii varuu gioonna kиаapuuya nuuna aakiyauvaki unnakua tira vaidi vooyaata nnida ngiari tinniyauvakidiri unnakua aataruuyauvaatama gioonna kиаapuuya kиаa mmuuvaa Pauruuso mmoori vareera vaidiyya iyasi titeeravai. Pauruuso aa yanaa aavaa roo itaama unnakua aataru mmooriyauvaa uuyauvaara ooqoo kиаa kioo kua kutaa kuaivaa ausa hanigieeraiya kuaivaa iya kиаa mmiravai. Ii kua kutaa kua ivo unnakua kuaivaa uudarainaraivaara ivo aa yanaa aavaa reeravaivee.

¹ Na Pauruusoono aa kua aavaa kиаuko ni seena vaidi voovoono ngiini fafaarainoo. Anutu-uqoono ari yaata utiivaugiataama ni mmataama kиаikiai na Yisuu Kirisiinna kuaivaa varee nuaira aposoroo vaidivai variaunoo. Ti seena vaidi Timotiiva ni tasipama varikiai na aa kua aavaa kиаuko ni seena vaidiivo ngiini fafaarainoo.

² Ngia ti seena Anutu-uqaa gioonna kиаapu Korosii variyaiya Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tida hama pikieeraida yaagueeqama variyaiyani na aa yanaa aavaa kиаuko fafaara rainoo.

Ti Napoova Anutuuqo kati ngiiyara yoketaama yaata utuoo ari ausa nuufaivaa ngii mioo nnaasu variaiveeraivaara ta yaata utuaunnaanoo.

Pauruuso yaaku varoo Anutuuqaata

kua yoketaivaa tiravai

³ Ta mmuakiaa suai ngiiyara yaaku vareera suaiyauvaki ta kua yoketaivaa ti Udaanga Yisuu Kirisiinna Koonna Anutuuqaa kiaa mmiaunnava.

⁴ Ngia Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada Anutuuqaa gioonna kiaapu mmuakiaayara mmuduuya ruaivaa vaa ta rikiaunnava. Ngia itaama variaivaara ta kua yoketaivaa Anutuuqaa kiaa mmiaunnava.

⁵ Toosa hara kiada uu suaivaki vaidiiya Yisunna mmayaaya kua kutaa tuanaivaa varada ngii giaa ngii muduu rikiada ngia ivaa kaanaivaa varaaraivaara faannairavai. Ngia ivaara faannaida variaivaara ngia Yisuunnara kutaavaivee kiaa kiada gioonna kiaapuuyara mmuduuya ruavai. Ngia ivaara kutaavee kiaa faannaira oyavai Anutuuqo ngiini teerama kiaivo aikiooma ngiau aapu vainoo.

⁶ Ngia yeennaivaa hau utu kiaavo uruoo ngioo vioo pinaa kioo iiraivo vaineema mmuakiaa yoosinnaiyauvaki variaya Anutuuqaa kua yoke-taivaa rikiaavo iiraivo vainno pinaavai vaivai. Ngia toosa hara uu suaivakidiri ivaa roosiima mmuaakaraama Anutuuqo kati ngiiyara yoke-taama yaata utiivaa ngia kutaa tuanaa ivaa rikiaada taavo iiraivo vainno pinaavai vaivai.

⁷ Ti tasipama mmoori vareera vaidi ta inara mmuduuya ruaunna Ipaparaaso Anutuuqaa kua yoketaivaa ngii giaa ngii muduu rikieeravai. Ivoono Yisuu Kirisiinna mmooriivaa tiyara yaagueeqararama kioo iinno varioo hama piki-aiwai.

⁸ Mmannasa Yoketaivo mmuduuya rira aataruvaa ngii muuvaara ivoono ti kiasa ti mmivaivee.

⁹ Ngia itaama variaa mmayaayaivaa ta rikiaunna suaivaki ngia itaama variaivaara ta mmannammanna ngiiyara yaaku varada variaunnaano. Anutuuqo ari yaata utiraivaa kooyaa ngii giaa ngii minai ngia arinaima rikiaateeraivaara ta ngiiyara yaaku varaunnaano. Mmannasa Yoketaivo ngii tasipanai ngia arinaima teeda rikiaada tinni yoketaivaa varada yoketaama variateeraivaara ta ngiiyara yaaku varaunnaano.

¹⁰ Fai ngia itaama varida Udaanga Yisuu Kirisiiva yaata utira mmooriivaa ngia aikiooma iikio too ivo ivaa too ngiiyara sirigakiaiveeraivaara ngia makemakee itaama nnaasu iikiateeraivaara ta ngiiyara yaaku varaunnaano. Fai ngia itaama varida mmannammanna mmoori yoketaivaa iikiokio kaanaivo vainai ngia Anutuuqo yaata utiraivaugiataama varia rada vidada arinaima teeda rikiaaravai.

¹¹ Anutuuqaa ari yaagueeqa ari vookaraivo ngiau aapuuvakidiri tiivaa ngii minai teeda ngia yaagueeqama nnaasu variateeraivaara ta ngiiyara yaaku varaunnaano. Mmuaararai mmoori maisaivo ngiisi nninai teeda rikiaadaata

ngia mmannammanna yaagueeqama kiada variateeraivaara ivo ari yaagueeqaivaa ngii miaiveeraivaara ta ngiiyara yaaku varaunnanoo.

¹² Ti Napoova Anutuugo ari gioonna kiaapu mmeekiaivaki variaiyani teerama kiai yoosinnaivaki ivo ngii safuunai ngieetama variateeraivaara vaa ivo ee-oo kiasa kiaivaara innara kua yoketaivaa tida sirigakiatee. Ta ivaara ngiiyara yaaku varaunnanoo.

¹³ Vaa ivo upisiivaa yaagueeqaivakidiri ti utu raririima kioo kati naatau ari Mmaapu tuanaa innara mmuduuya riraivo variivau ti yapaivaivee.

¹⁴ Mminnamminnaa maisaiyauvo ti utiivaa ivo ari Mmaapuuvaa kiauvaadiri ivaa ruga kiaikiai ta kati mmamma dummukiara variaunnava.

Yisuuva varuuvaaraata iva uu mmoori-ivaaraatama

Pauruuso tiravai

¹⁵ Anutuugo haumaki variivaa Yisuu Kirisiivaano ivo variivaa kooyaa ti vitaivai. Anutuugo hama ngiau mmataivaa uu suaivaki vaa ari Mmaapuuvo Yisuuva inna tasipama tauraa variravai. Tauraa tuanaa ivo varioo mmuakiasa mminnaiyauvo ngiauvakiasa mmataivaunnaatama varuu vau mminnaiyauvaa iima kiooyauvaa yaatareeravai.

¹⁶ Anutuugo iyauvaa uu suaivaki Yisuuvaatama mmuaavau varida Anutuugo Yisunna tuduu iiravai. Gioonna kiaapuuya teera mminnaiyauvaata hama iya teera mminnaiyauvaatama iiravai. Hama teera mminnaa aangeraiyaatama

iya kieetaiyaata iya uru nnaakaraiyaatama iiravai. Anutuugo mmuakiaa mminnaayauvai Yisuuvaatama iima kiooyauvaa Yisuunnani yapa kieeravai.

17 Hama mmuakiaa mminnaatau suaivaki Yisuuva variravai. Fai hama Yisuuvaatano mmuakiaa mminnaiyauvo raubiriinaravai. Yisuuva hara kioo variivaara mmuakiaa mminnaayauvai Anutuugo ngiari mmaataiyauvunu yapa kaiyauvo vaivai.

18 Anutuugaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya Yisuunna yuku yaaku mmamma mmuyai mmuakiaavai roosiima variaavo ivo kieetaiyaa roosiima varinoo. Kieetaivo hama vaitiri. Hama mmamma mmuakiaavai korootirivee. Yisuuva variivaara vaa ausa hanigieeraiya yoketaama variaavai. Ivo Anutuugaa Mmaapuvoono mmuakiaa mminnaayauvai yaatara kioo tauraa variaiveeraivaara Anutuugo inna tuduu putuuvakidiri diitoo kieetavai variravai.

19 Anutuugaa yaata tinniivo innaki vakiaiveeraivaara Anutuugo ari yaata utuuvaugiataama uuduu innaki suvuairavai.

20 Gioonna kiaapu mmatayaiya Yisuunnakinaadiri ariisi ngiateeraivaara Anutuugo yaata utuoo itaama iiravai. Ari Mmaapuovo yatari sagaivau putuuvaara Anutuugo tuduu gioonna kiaapuuya inna tasipama mmuaavau variaara aataruuvo kooyaa vairavai. Ivo itaama iima kioovaara mmuakiaa mminnaiyauvo ngiauvakiaata mmataivaunnaatama varii vai mminnaiyauvo innasi vira aataruuvo kooyaa vainoo.

21 Ngia tauraa maisa yaataivaa utida mmoori maisaiyauvaa iida Anutuuqaa nnammutuaaya inna ngieera variravai.

22 Aanna makee inna Mmaapuuvo putuuvaara Anutuuqo ngiiyara ni seena tuanaayavee tiivai. Ngia numa inna tasipama mmuaavau yoketaa tuanaaya varikio hama mminnamminnaa maisaiyauvo ngiiki vainai sa gioonna kiaapuuya ngiiyara maisa kua kiateeraivaara Anutuuqo ngiiyara ni seena tuanaayavee tiivai.

23 Ngia itaama ngii variatainai mmannamanna Yisuunnara kutaavaivee tida ivo vuutayaa dira yaagueeqa kuabaivaa roosiima diivaayaa dida vaidi sa pikieeraida yaagueeqama nnaasu variatee. Ngia tauraa Yisuunna mmayaaya yoketaivaa rikiada yoketaama variaaraivaara faannaida variaaneema varida ngii iinno taanara iivaara sa muaraagakiatee. Yaagueeqama nnaasu variatee. Na Pauruuso ii mmayaaya yoketaa ivaara mmoori vareera vaidivai variaunoo. Ii mmayaaya yoketaa ivaa vaa vaidi vooyaano mmuakiaa gioonna kiaapu mmatayaa variayia kiaa mmi kieeravai.

Pauruuso vaa ausa hanigieeraiyara

mmoori vareeravai

24 Na ngiiyaraata ngiari voopinaiyaraatama mmamma nniitारेeraivaa varauvaara na rikiauko ni yoketaunoo. Yisuu Kirisiiva ari yuku yaaku mmamma mmuyai roosii kiaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigia kiada varuuyara mmamma nniitaroovaa vareeravai. Varoovo homo tiiki vaivaa na innanikaraama mmamma nniitारेeraivaa vareenana fai taika kiaanaravai.

²⁵ Na gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiyara mmoori varaanaraivaara vaa Anutuuga ariinoo ni mmataama kiaikiai na inna mmoori vareera vaidivai variaunoo. Na Anutuuga mmayaaya mmuakiaayauvai ngii giaa ngii miaiveeraivaara ngiiyaroo tioo ni mmataama kieeravai.

²⁶ Ari mmayaaya oyaivaa ivo nnaaru varia rada nnuuyara hataumaki iiravai. Aanna makee ari gioonna kiaapuuyani kooyaa kiasa kookieema kiavai.

²⁷ Ii kua ivo Anutuuga ariiki vairavai. Yoketayoketaa kua hatauma kiaivo mmuakiasa gioonna kiaapuuyani teerama kioovaa ivo ngiari vopinnaiyaraatama kooyaa kiasa kookieema kiaanaravaivee tuuvoonno aanna makee kooyaa vainoo. Ii kua ivaa ivo hatauma kioo kuaivoonno inna Yisuu Kirisiiva ngiiki varinoo. Ii kua ivaa oyaivo ataama vainoo. Fai ngia yapooma Anutuuga tasipama yoketaama ari vookaraama variaaravai.

²⁸ Ivaaraida ta Yisuu Kirisiinnara kooyaa gioonna kiaapuuya kiasa mmiaunnaano. Iya haruruaarainnoo kiasa kiada ta titi tinni safuuma vaivaudiri iya ooqoo kiasa kiada yoketaa aataruuvaa iya kiasa mmiaunnaano. Yisuu Kirisiiva gioonna kiaapu mmuakiaayaki mmuaavai mmuaavai varinai iya inna aataruuvaa iida rapisiima teekiai ta iya vita Anutuuga avuuvau safuuma yapaaraivaara ta iya kiasa mmiaunnaano.

²⁹ Ii mmoori ivaa kaanaivo vakiaiveera na yaagueeqararama kiese iikiaunoo. Yisuu Kirisiiva yaagueeqa ari vookaraivaa ti mmiiivo ni aakiavaki vaivaaraina na yaagueeqararama kiese iiki-

aunoo.

2

¹ Na ngiiyaraatama gioonna kiaapu Rautikiaa variayaraatama hama ni tinniivaa teera gioonna kiaapuuyaraatama pinaama boo tiee yaagueeqama mmoori varauvaara na ngii giaa ngii minaravee.

² Ngieeta iyaatama mmannammanna mmuaa ausa tinni yoketaivaa tasipama varida mmuaavaugiataama mmuduuya rida Anutuugaa kuaivaa arinaima rikiada yaagueeqama ivaara kutaavaivee kiaa kiada Anutuugo hatauma kioo kuaivaatama tuqinnama rikiaateeraivaara na pinaa mmoorivai varauvai. Anutuugo hatauma kioo kuaivaa oyaivo Yisuu Kirisiivavee.

³ Anutuugaa tinni yaatayaa vau kua yoke-taiyauvo ramuunnaama kioo vauyauvaa Yisuu Kirisiivaano hatuaa kioo kooyaa ti vitaikiai ta taunnavai.

⁴ Sa gioonna kiaapu voovoona ngii unnakua kiaa kioo nnamhari kuaivaa ngiiki yapanai ngia itaida ivaa rikiaa rada iivoora na ii kua ivaa ngii giaa ngii miaunoo.

⁵ Na hama ngii tasipama hara kiee variaunoo. Na ngieera variauko ni yaata utiraivo ngiiyara nnaasu vaikiai variaunoo. Ngia Yisuu Kirisiinara kutaavaivee kiaa kiada mmuaa tinni mmuaa yaatavai varada yaagueeqama hara kiada variaivaara na sirigakiaunoo.

Ta Yisuunna tasipama varida yoketaama vari-ravvaa varaunnavai

⁶ Ngia Yisuu Kirisiinna varaavo too ivo ngii Udaangavai varinoo. Ngia inna varaivaara ivo

ngiiki varinai ngia yoketaama hara kiada varia-
tee.

⁷ Ngia yatariivo yaagueeqama diivaa roosiima Yisuu Kirisiinnara yaagueeqakiatee. Yaagueeqa kuabaiyau nnau kaanaivaa heeka kiaaneema ngia Yisuunnara kutaavaivee kiaivo itaama pinaavai vainno yaagueeqavai vakiaivee. Ipaparaaso vaa ii kua ivaa ngii giaa ngii muduu ngia rikieeravai. Ngia itaama iida mmannammanna Anutuuqaara kua yoketaivaa kiatee.

⁸ Vaidi voovoona ari tinniivaudiri mmanna kuaivaa ngii unnakua unnakua tinai ngia inna mmemmaana vivoora tuqinnama taatee. Ii kua ivo hama Yisuu Kirisiinnasidiri nnii kuavai. Mmanna vaidi mmatayaiyakidiri nnii kuavai. Iya mmatayaa diaa saaka sifaa moomeera iira aataru-uyauvaara yaata utida kua kuayauvai.

⁹ Anutuuqaa yaata tinni yoketaa mmuaki-aayauvai Yisuu Kirisiinna mmammaivaki suvuainno vaivai.

¹⁰ Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara Anutuuqaa yaata tinniivo ngiikiaatama suvuaikiai ngia yoketaama hara kiada variaanoo. Mmatayaa variaa kieetaiyaata ngiau aapu variaa kieetaiyaatama mmagia maisaiyaata moomee sakuaiyaatama vaa Yisuu Kirisiivaano iya yaatara kioo kieetavai varivai.

¹¹ Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara vaidiiaa ngiari mmammaiyauvaa hatokaaneema hama ivo ngii mmammaiyauvaa hatokaivai. Mminnamminnaa maisaiyauvoono ngii mmammaiyauvaa yeena roosiima faungama utiivaa ivoono hatoka kiaikiai ngia mmamma

dummukiara yoketaama variaavai.

¹² Ngia nnoori vareera suaivaki vaidi putiraivo mmata nnauvaki virayaama ngia Yisuu Kirisi-inna tasipama kuaavai. Anutuuoqo Yisuunna tuduu diitoneema nnoori vareera suaivaki ivo ngii tikiai ngieetama diitaavai. Ngia diitada eenanaa mmamma iira aataru mminnamminnaa maisa mmuakiaayauvai pikiada karaasaya diitada variaavai. Anutuuoqo ari yaagueeqaivaadiri aikiooma Yisuunna tuduu diitoovaara ngia kutaavaivee kiaivaara karaasaya diitada variaavai.

¹³ Ngia tauraa varuu suaivaki ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvo vauduu ngiengie voo-pinnaaya varida hama Anutuuoqaa yaata utida inna mmaanna tuu aataruuvaa uuvaara ngia vaidi putiraiya roosiima variravai. Itaama vaikio aanna makee Anutuuoqo tikiai ngia Yisuu Kirisiiva putuuvakidiri diitoovaanikaraama ngieetaata diitada karaasaya inna tasipama hara kiada variaanoo. Anutuuoqoono ti mminnamminnaa maisa mmuakiaayauvai ruga kiaikiai ta diitada karaasaya variaunnvai.

¹⁴ Gioonna kiaapuuya kua mmaanna tuu aataruuyauvaa iya koonnama uuvaara kua pinaivo iyaki vainno iya mmuaararoovaa vaa Anutuuoqoono ruga taika kieeravai. Iya koonnama uuvaa irisaivo vauvaa ivo ruga taika kiaanaraivaara tuduu Yisuuva yatari sagaivau putuduu ruga kieeravai.

¹⁵ Mmuakiaa moomee sakuaiyaata mmagia maisaiyaatama yaatarada tauraa varuuya Yisuuva yatari sagaivau putuu suaivaki ivoono mmuakiaaya yaatara kioodoo nnaagiai variravai.

Rapiraivaa yaatara kiada kua aayanna tirayaama Yisuuva mmuakiaaya avuuvau iya yaatara kioo ngioo kua aayanna tiravai.

¹⁶ Ivaara vaidi voovoono ari tinniivaudiri vo aataru vo aataruuyauvaara tinai rikiada sa inna kuaivaa rikiaatee. Ivo yeenna nneeraivaaraata nnoori nneeraivaaraatama ngia kati variateera suaivaaraatama ngii tinai rikiada sa inna kuaivaa rikiaatee. Kuraaga karaasaivo nninai nuunakiateeraivaaraatama tauraanaa vaidiia kati varuu suaivaaraatama ngii tinai rikiada sa inna kuaivaa rikiaatee.

¹⁷ Ii aataru iyauvo mmanna mmataira aataruyauvai vaivai. Fai yapooma kaanaiyauvo nninaraiyaara ti vitaivai. Kaanaa tuanaivo inna Yisuu Kirisiivavee.

¹⁸ Gioonna kiaapu voovoono inna avu tinniivo hanigiano ari vookaraiyauvaa too tinara: Ngia mmanna vaidiyavee. Vaa neeno ngii yaataraunoo, tiivaara sa ngii ausaiyauvo mmuaararakiavee. Ivo itaama taivaara ngii tinara: Ngia adida varida aangeraiyara mmuduuya ruatee, tiivaa sa rikiaatee. Itaa kua tii gioonna kiaapu ivo ari tinniyaadiri ariinoo ari mmammaivaara yaata utuoo unnakua itaa kua tiivo kuminayaa ari mannaka tiivai.

¹⁹ Ivo itaa kua tiivo Yisuu Kirisiiva ti kieetavai variivaara vaa vueennama kiaivai. Vaidi voovai mmuyaiyauvaa ataiyauvaki nninnuunaiyauvo saangama kiaikio yokeenno varikio mmuyaiyauvootama rayota roo vioo pinaavai vaivai. Kietaivo vaivaara vaidiivo yokeenno rayotoo pinaavai varivai. Itaama vaivaa roosiima ausa hanigieera gioonna

kiaapuuyaki ti kieeta Yisuuva varikio Anutuuoqo ari yaata utiivaugiataama tikiai yokeeda pinaaya variaavai.

Ta vaidi putiraiya roosiima putida kava diitada

karaasaya variaunnanoo

²⁰ Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa suaivaki saaka sifaa moomeeyara iira aataruuyauvo hama kava ngii puaisakama utivai. Vaidi putiraiya roosiima vaa ngia ivaara putuaavai. Itaama vaikiai ngia aaniira ii mmatayaa diaa aataru iyauvaara mmuduuya ruaannee? Vo aataru vo aataruuyauvo vaivaara ngia aaniira iyauvaara rikiada vaidi iikiaavainnee?

²¹ Vo aataru voovai vainno tinoo: Sa aayauvaa utida nnaatee, tikio vo aataru voovai vainno tinoo: Sa iyauvaa nneeda taatee, tikio vo aataru voovai vainno tinoo: Sa ii mminnaa iyauvaa utu-atee, tiivai.

²² Ita itai mminnaa iyauvaa vaidiiya iima ki-aavo taikeeraiyauvovee. Ii kua aataru iyauvaa vaidiiya ngiari tinniyauvunudiri kiaa kiada ngii giaa ngii miaayauvaivee.

²³ Vaidi ii aataru iyauvaa iikiaiyaano aangeraiyara ngiari ausaiyauvaa mmiateera yaagueeqama tida adida variaaraivaara unnakua kiaa iida ngiari mmammaiyauvaa ruputida variaavai. Iya itaama iikiaivaara ngia iya teeda kiaanoo: Tinni pinaa varaa vaidiyavee, kiaavai. Kati mmanna vaidiyaano unnakua kiaa itaama iiki-aanoo. Iya itaama iida hama yopeema ngiari mmamma iira aataruuyauvaara haitatuukiaavai.

3

¹ Anutuugo ngii tikiai vaa ngia diitada karaasaya Yisuu Kirisiinna tasipama variaavai. Ivaara ngiau aapu vai mminnaa yoketaiyauvaara mmuduuya rida mmoori varaatee. Ngiau aapu ivaki Yisuu Kirisiiva Anutuugaa yaaku yaadudainningiaa ari mmaata yoketaivau hara kioo variyai.

² Ivaki vai mminnaiyauvaara mmannam-manna yaata utida mmuduuya ruatee. Sa aa mmata aavau diaa mminnamminnaiyauvaara yaata utida mmuduuya ruatee.

³ Vaidi putiraiya roosiima mmatayaa diaa mminnaiyauvaara ngii aakiaiyouvo vaa putivai. Vaa Yisuu Kirisiiva ngiiki varikiai ngia Anutuugaa tasipama variaavo ngii varira tuanaivo hataumaki vaivai.

⁴ Yisuu Kirisiiva ngiiki varikiai ngia variaya ngiau aapuvakidiri ivo tiira suaivaki ngieetama vida inna tasipama yoosinna yoketaa ari vookaraivaki variaaravai.

Eenanaa mmamma iira aataruuyauvaa pikiada karaasaya variatee

⁵ Ngia itaama variaivaara ngii aakiaiyouvaki mmatayaa diaa mmuakiaa aataruyauvai ngii iikiatairaiyauvaa ngiengieenoo ruputu kikio vaidi putiraiya roosiima vakiaivee. Ii aataru iyauvo ataama vainoo. Sabi nuaira aataruuvoota maisama yaata utiraivootama avuuvaa taikio ausaivo diitaikio varaataira aataruuvootama ari mmammaivaara inna varaataira maisa aataruuvootama vaidi voovai mminnaivaa taikio inna varaataira aataruuvootama vainoo.

Ii nnaagiai aataru ivo unnakua anutuuvaara mmuduuya rira aataruuvaa roosiivai.

⁶ Ii aataru iyauvaa iida varida Anutuugaa kuaivaa rikiadaata yaatareeraiya fai Anutuugo tinai irisai maisaivaa varaaravai.

⁷ Ngia nnaaru itaama iida varida varuu suaivaki ii aataru iyauvoono ngii puaisa utiravai.

⁸ Ngii aakiaiyauvaki ngii iikiataira aataru vooyauvai ruputu kikio vaidi putiraiya roosiima vakiaivee. Ii aataru iyauvo ataama vainoo. Nnannateera aataruuvoota buaaru tira aataruuvootama ngiingii seenaiya mmoori maisaivaa iikiaara yaata utiraivootama seena vaidiivaayaadiri koonnama yaata utuoo unnakua tiraivootama vainoo. Ii aataru iyauvaa eeyaara pikiaatee. Ngii seenaiyara kua maisaivaa tida kuaaru tira aataruuvaatama pikiaatee.

⁹⁻¹⁰ Sa ngiingiiki ngiingiiki unnakua kiatee. Vaa ngia eenanaa mmammaivaara iira aataruuyauvaa pikiada karaasaya variaivaara sa ngiingiiki ngiingiiki unnakua kiatee. Ngia Anutuugaara arinaima rikiaateeraivaara ivo ngii iima kioovoono ii karaasa varira ivaa mmannammanna ngiiki yapoo varinoo. Ii karaasa varira ivo ariinikaraama variraivaa ivo mmannammanna ngiiki yapoo varinoo.

¹¹ Ivo itaama iinno varii ivaara ngia tauraa Ereengaiya voovau variaani Yutayaiya voovau varida ngiengie vookaraama iikiaa aataru ivo inna hama aataruvai. Ngia mmamma hatokeeraiya voovau variaani hama mmamma hatokeeraiya voovau varida ngiengie vookaraama iikiaa aataru ivo inna hama aataruvai. Ngia

vooyara kiaanoo: Hama ivo Ereengaa vaidivai. Ivo ari voopinnaa kumimaka vaidivaivee, kiaa ivo inna hama aataruvai. Ngia vooya kiaanoo: Ta sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiyavee, kiaani vooya kiaanoo: Ta kati titi yaata utiraivau-giataama nookiaunnayavee, kiaa kiada iikiaa aataru ivo inna hama aataruvai. Yisuu Kirisiiva mmuakiaa gioonna kiaapu itaama variaya aaki-aiyauvaki hara kioo variivaara ii aataru iyauvo hama aataruuyauvai. Yisuu Kirisiiva iivo inna aataru tuanaavai.

¹² Ngia Anutuuqaa gioonna kiaapuyavee. Ivoono ngiiyara mmuduuya ruoo ariiniee kiaa ngii mmataama kieeravai. Ivaara ngia ngii seenaiyara boo tida iyara tuqinnada tirooma adida varida yamayamaa kua iyaata tida maisa mmooriivaa ngii tikiai iikiai rikiadaata yaagueeqama variatee.

¹³ Ngia teekiai ngii seenaiya datadataama varikiai teedaata iyara mmuduuya ruatee. Ngiiikidiri voovoono voovaara koonnama iino too sa ivo ivaara pinaama yaata utuoo airi kua airi kua kiaivee. Ivo ivaara ari ausa mmuduuyaivaa inna mmiaivee. Udaanga Anutuuqo ngii mminnamminnaa maisaiyauvaara hama yaata utirainno ruga kiaivaa roosiima ngeeta ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaara sa yaata utiraida ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa ngiingii mmi ngiingii mmiikiatee.

¹⁴ Ii aataru mmuakiaa iyauvaa iida ngiingii seenaiyara mmuduuya ruatee. Mmuakiaa mmoori aataru ngia iikiaa idaa oyaivo mmuduuya riraivovee. Fai ngia itaama iidaida

aikiooma mmuaavau variaaravaivee.

¹⁵ Kii Yisuu Kirisiinna ausa nuufaivo mmannammanna ngiiki vakiaivee. Ii aataru ivaa iida mmuaavau nuunama yoketaama variateeraivaara Anutuuqo ngii mmataama kieeravai. Ngia itaama iyauvaa iida Anutuuqaara kua yoketaivaa kiatee.

¹⁶ Kii Yisuu Kirisiinna kua mmayaaya yoketaa ari vookariyauvo ngii aakiaiuvaki vakiaivee. Vaidiia tinni pinaa vareeraiya roosiima ngia Yisuu Kirisiinna kua mmayaayaivaa ngiingii kiaa mmi ngiingii kiaa mmiida variatee. Itaama vaino ngii ausaiyuvaki Anutuuqaara ngii yoketainai innara kuaru kiatee.

¹⁷ Mmuakiaa mmoori aataruuvaa iida mmuakiaa kuavai tida Udaanga Yisuu Kirisiiva variivaara yaata utida iikiatee. Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ti Napoonna Anutuuqaata kua yoketaivaa tida varida itaama iikiatee.

Ngia karaasa aataruuvau variaya ngiengie variaaraivaara

tuqinnama rikiatee

¹⁸ Ngia gioonnaiya ngiingii vaatiiya kuaiyauvaa rikiada iikiatee. Ngia Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaivaara itaama iikiatee.

¹⁹ Ngia vaidiia ngiingii nnaataiyara mmuduuya ruatee. Sa ngii ausaiyauvo iyara maisainai yaagueeqa kua tida maisayavee kiatee.

²⁰ Ngia nnaakaraiya mmuakiaa mmoori aataruuyauvaara ngiingii kaano kooya avaiyauvaa tuqinnama rikiada iikiatee. Ngia itaama iikiaivaara Udaanga Anutuuqo ngiyyara inna yoketainoo.

²¹ Ngia kaano kooya ngii nnaakaraiya yoketai aataruuyauvaa iikiaara iikiai sa iyauvaara iya ooqoo kiatee. Ngia itaikiokio iya ausaiyauvo mmuaararaanarainnoo kiaa pikiaatee.

²² Ngia gioonna kiaapu sikaunnaadiri yookaama kiada viteeraiya mmuakiaa mmoori aataruuyauvaara ngii haitatuuraiya kuaiyauvaa tuqinnama rikiada iikiatee. Iya ngiiyara yoketaayavee kiateeraivaara sa iya ngii teera suaiyauvaki nnaasu iya mmooriyauvaa iikiatee. Ngia Udaanga Anutuuqaa kuaivaa rikiada inna mmemmaana kuaivaara mmuakiaa suaivaki katiata iya mmooriyauvaa iikiatee.

²³ Ngia mmuakiaa mmoorivai vareera suaivaki ngia ataa kua kiatee: Ta hama mmanna vaidivai mmoori varaunnaano. Ta Udaanga Anutuuqaa mmoorivai varaunnaano, kiaa kiada yaagueeqararama kiada mmooriivaa varaatee.

²⁴ Vaa ngia rikiaavai. Anutuuqo irisai yoke-taiyauvaa ari gioonna kiaapuuyani yapa kaiyauvaa fai ngii minai ngia varaaravai. Udaanga Yisuu Kiriisiva ngii haitatuura tuanaivaa mmoorivaida ngia varaanoo.

²⁵ Anutuuqo mmuakiaa gioonna kiaapuuya mmuaikaraama safuuma irisaiyauvaa iya mminaraivaara fai ivo koonnama variivaa ari koonnama iivaugiataama irisai maisaivaa safuuma ari mminaravai.

4

¹ Ngia ngiingii mmoori vareeraiya haitaturaiyaso, ngiengie sikaunnaadiri yookaama kiada

viteera gioonna kiaapuuyara tuqinnama haitatu-
uda ngiari mmoori varaivaugiataama safuuma
irisaiyauvaa mmiatee. Sa koonnama mmiatee.
Vaa ngia rikiaavai. Ngiiita ngii haitatuuraivo
ngiau aapu varivai.

Yaagueeqama yaaku varada safuuma variatee

² Mmannammanna yaaku vareera aataruuvaa
puaisa utida yaaku varada varida sa ngii yaata
utiraiyauvo voodaa vinai yaaku varaatee. Itaama
iida Anutuugaata kua yoketaivaa kiatee.

³ Ngia itaama iikiavaugiataa tiyaraatama
yaaku varaatee. Ta mmayaaya yoketaivaa
gioonna kiaapuuya kiaa mmiaara aataruuvaa
Anutuugo kooyaa ti vitaakiaiveeraivaara
tiyaraatama yaaku varaatee. Ii mmayaaya
ivo inna Yisuu Kirisiinnara vai mmayaayaivo
hatauma kioo vaivaa ta gioonna kiaapuuya kiaa
mmiaaraivaara tiyaraatama yaaku varaatee.
Na ii mmayaaya ivaa iya kiaa mmiauvaara oovi
nnauvaki hara kiese variaunoo.

⁴ Na ii mmayaaya ivaa kooyaa iya kiaa mmi-
naraivaara niyara yaaku varaatee. Kooyaa iya
kiaa mmiraivo inna ni mmoorivai.

⁵ Ngia ausa hanigieeraiya hama ausa
hanigieeraiya avuuyauvunu ngiingii
variraivaara tuqinnama haitatuuda tinni ruaiya
roosiima variatee. Itaama varida iya tasipama
iida teekiai iya Anutuugaa mmayaayaivaa
rikiaara iikiai makee tii kiaa mmiatee.

⁶ Gioonna kiaapu voovoono ngii yaparainai
rikiada ngia inna sai kiaara kuaivo yoketaavai
nnaasu vakiaiveeraivaara yorokuuvaa
yeennaivaki haata kiada nnaavo yoketairavaa

roosiima mmuakiaa suai ngia kua kiaivo yoketaavai nnaasu vakiaivee.

Ngii seenaiya ngiiyara yaata utuaavai

⁷ Ti seena vaidi Tukikiinna ta innara mmuduuya ruaunnaivo ti tasipama Udaanga Anutuugaa mmoori vareera vaidivai yaagueeqama mmoori varaivai. Hama ivo pikiaivai. Fai ivoono na iikiau mmayaayaivaa ngii giaa ngii minaravai.

⁸ Ta mmuakiaa aavaki variaunnaiya yoketaama variaunnaivaara fai ivo ngii giaa ngii minai rikiada ngia sirigakiateeraivaara na inna titano ngiisi kuanaravai.

⁹ Ngii mmuaa yoosinnaa vaidi voovai nnutuuvo Onesimuuso fai inna tasipama kuanaravai. Ivo yaagueeqama mmoori vareera vaidivai varikiai ta innara mmuduuya ruaunnavaivai. Fai ivaitanaano aavaki ta datadataama variaunna mmayaayaivaa ngii giaa ngii miaaravai.

¹⁰ Vaidi voovai nnutuuvo Arisarakaava ni tasipama oovi nnauvaki hara kioo variivo ngiiyara ivoota yaata utuoo boo tiivai. Panapaasaa kataivo Marakaavaata ngiiyara yaata utuoo boo tiivai. Fai ivo ngiisi vinai ngia innara tuqinnaateeraivaara vaa na mmuaanaa ngii giaa ngii miauvai.

¹¹ Vaidi voovai nnutuuvo Yisuuva vuai nnutuuvo Yusutuuva ivootama ngiiyara yaata utuoo boo tiivai. Ii taaravooma vaidi ido Yutayaa vaidiya vaa ngiari aataru tauraivaa pikiada Anutuugo gioonna kiaapuuyara dira mmooriivaa varaavai. Yutayaiyakidiri aa vaidi taaravooma aado nnaasu ni tasipama tumugia kiada mmooriivaa varada yaagueeqama variaavai.

12 Ngii nuunairaivakinnaa vaidi voovai nnutuuvo Ipaparaaso ivootama ngiiyara yaata utuoo boo tiivai. Ivo Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidivai. Ivo makemakee ngiiyara pinaama yaaku varaivai. Anutuuqaa yaata utiraivaugiataama ngia mmooriivaa varada iidada koovayaida yaagueeqama nnaasu hara kiada varida inna aataruuvaara kutaavaivee kiaa kiada variateeraivaara ivo ngiiyara yaaku varaivai.

13 Ivo ngiiyaraatama Rautikiaa variaa gioonna kiaapuuyaraatama Hiraporoo variaa gioonna kiaapuuyaraatama pinaa mmoorivai varaivaa vaa na tauvai.

14 Ti mmuduuya ruai vaidi voovai Rukaaso nni-itareeraiya tuqinneeraivoono ivootama ngiiyara yaata utuoo boo tiivai. Vaidi voovai nnutuuvo Di-maaso ivootama ngiiyara yaata utuoo boo tiivai.

15 Ti seena vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu Rautikiaa variayaraatama gioonnaivaa nnutu-uvo Nibaannaraatama inna nnauvaki Anutu-uqaaara nuunakiaiyaraatama na yaata utuee iyara boo kiau kuaivaa kiaa mmiatee.

16 Ngia aa yanaa aavaa yaarummua taika kiada vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu Rautikiaa variaya mmikiai yaaruatee. Iyaano ngiariisi vai yanaivaa ngii mikiai ngia ivaatama yaaruatee.

17 Vaidi Arikipiinna kiaa mmida kiatee: Udaanga Anutuuqo mmooriivaa i mmiivaa yaagueeqama iinnanna taika kiaaneera inna kiaa mmiatee.

18 Aa nnaagiai na neneenoo fafaara kiau aavaa taatee. Na Pauruusoovaano ngiiyara yaata utuee

boo kiaunoo. Na oovi nnauvaki variauvaara sa taunniraida ivaara yaata utuatee.

Anutuuqo kati gioonna kiaapuuyara yoketaama yaata utiraivo ngii tasipama vakiaivee.

Karaasa Yeena Rau Kioo Kuaivovee
The New Testament in the Waffa Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Waffa long Niugini

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waffa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

4da5455c-4c87-58ee-a650-bb37acea5bca